

Aðalsteinn Hákonarson

Urriðakotsvatn og Urriðavatn – Þormóðarhnúta – Eystrilækur eða Eystri-Lækur

1 Inngangur

Í síðasta (26.) hefti *Orðs og tungu* birti höfundur þrjár smágreinar um örnefni í opinberum örnefnagrunni (Aðalsteinn Hákonarson 2024a) og var ætlunin að þaðan í frá birtist slíkt efni í tímaritinu flest ár. Greinarnar þrjár sem hér fara á eftir eru af sama toga og byggjast á athugunum sem gerðar voru til að svara fyrirspurnum um vafamál við skráningu í opinberan örnefnagrunn. Náttúrufræðistofnun viðheldur grunninum í samráði við Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum og er nánar fjallað um hann í sérstakri grein í síðasta hefti *Orðs og tungu* (Aðalsteinn Hákonarson 2024b).¹ Í þessum smágreinum er komið á framfæri þekkingu sem verður til við rannsóknir á málum tengdum örnefnagrunninum. Einnig standa vonir til að skrifin veki athygli á grunninum og þeim sjónarmiðum sem vega þarf og meta við úrlausn mála. Málin snúast jafnan um vafaatriði í sambandi við skráningu í grunninn, en þau geta verið fjölbreytileg, sbr. dæmi sem nefnd voru í inngangi greinar höfundar í 26. hefti *Orðs og tungu* (Aðalsteinn Hákonarson 2024a:161). Í málum þeim sem fjallað er um hér á eftir þurfti í einu tilviki að skera úr um hvor tveggja nafnmynda væri skráð sem aðalnafn og hvor sem hliðarmynd (*Urriðakotsvatn* og

¹ Hægt er að skoða örnefnagrunninn í *Örnefnasjá* Náttúrufræðistofnunar (*Örnefnasjá*).

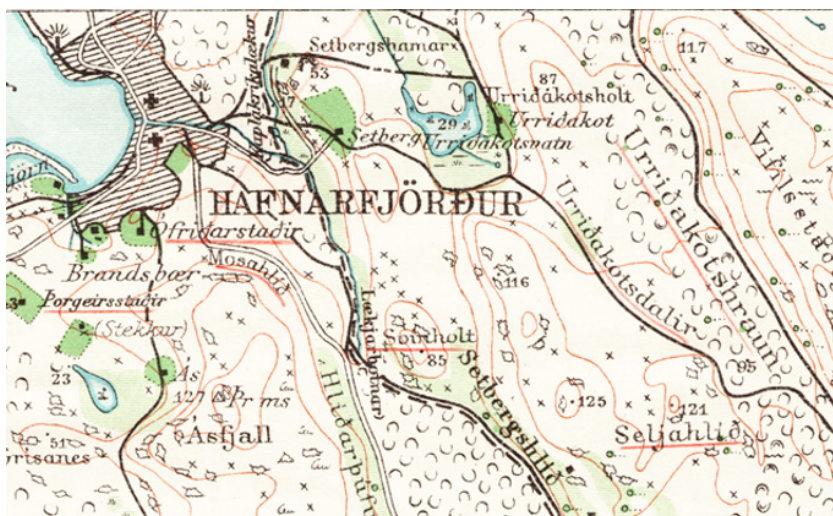
Urriðavatn), í öðru að ákvarða staðsetningu örnefnis (*Þormóðarhnúta*) og í því þriðja að ákvarða rétta stafsetningu (*Eystrilækur* eða *Eystri-Lækur*).

2 *Urriðakotsvatn* og *Urriðavatn*

Í september 2020 barst Árnastofnun fyrirspurn um heiti stöðuvatnsins neðan við Urriðakotsholt í Garðabæ. Fyrirspyrjandi benti á að í sínu ungdæmi, í Hafnarfirði á sjöunda áratug síðustu aldar, hefði vatnið ávallt verið nefnt *Urriðakotsvatn*. Nú virtist honum hins vegar ný kort yfirleitt hafa styttri mynd, *Urriðavatn*. Við athugun kom í ljós að síðarnefnda nafnið hafði verið skráð sem aðalnafn í opinberan örnefnagrunn árið 2004 en *Urriðakotsvatn* skráð sem hliðarmynd. Jafnframt kom í ljós að þar á undan hafði lengri myndin *Urriðakotsvatn* um tíma verið aðalnafn í örnefnagrunninum.

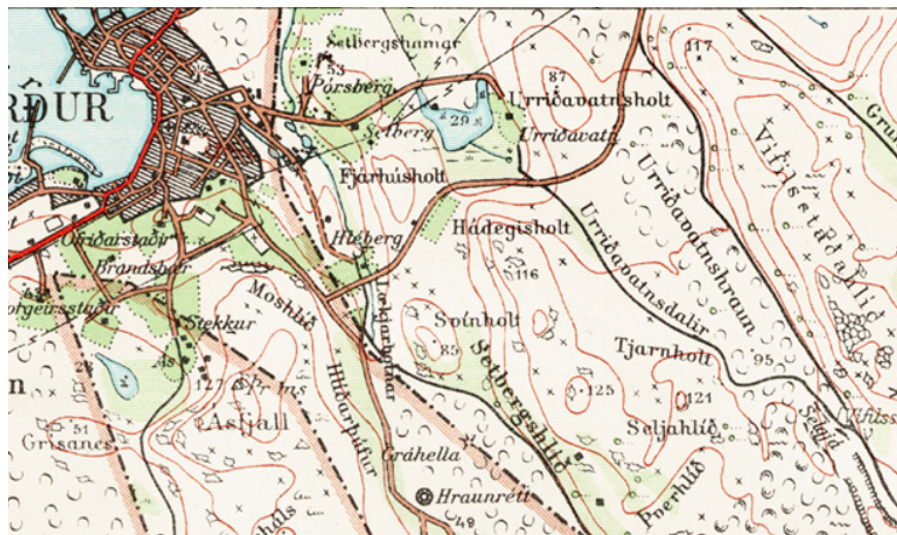
Þegar skoðuð eru nýleg og eldri landakort af þessu svæði sést talsverður breytileiki í tilteknum örnefnum. Um er að ræða nöfn sem kennd eru við bæ sem stóð við vatnið og nefndist – a.m.k. á síðari öldum – *Urriðakot*. Um miðja 20. öld var nafninu á jörðinni breytt í *Urriðavatn* með opinberu leyfi og var þá afleiddum nöfnum einnig breytt á kortum. Sem dæmi má nefna að holtið austan við býlið heitir ýmist *Urriðakotsholt* eða *Urriðavatnsholt* á kortum. Enn flækir svo málið að á síðustu árum er farið að fella niður miðliðinn úr sumum afleiddum nafnanna. Hverfið sem nú hefur risið á áðurnefndu holti er til að mynda nefnt *Urriðaholt*. Hér á eftir er reynt að skýra sögu þessara nafnbreytinga og jafnframt gerð grein fyrir þeim sjónarmiðum sem réðu því að ákveðið var að opinbert nafn vatnsins skyldi vera skráð *Urriðakotsvatn*.

Á kortum frá fyrri hluta 20. aldar eru nokkur nöfn leidd af nafninu *Urriðakot*. Í fyrstu útgáfu korts danska herforingjaráðsins frá 1910 eru nöfnin *Urriðakotsholt* og *Urriðakotsvatn* auk bæjarnafnsins (Generalst. 27 SA, 1910). Í útgáfu frá 1935 hafa bæst við nöfnin *Urriðakotshraun* og *-dalir*, sjá *Mynd 1*. Önnur nöfn sem kunn eru úr yngri örnefnaskrárm eru *Urriðakotsháls*, *-gata*, *-stígur* og *-tún*.

Mynd 1. Hluti af herforingjaráðskorti frá 1935 (ÚÍ (1:50.000) 27 SA, 1935).

Í næstu útgáfu frá 1954 hefur nafni bæjarins verið breytt í *Urriðavatn* og afleiddum nöfnum einnig verið breytt í *Urriðavatnsholt*, *-dalir* og *-hraun*. Nafnið á sjálfu vatninu hefur hins vegar verið fellt niður (ÚÍ (1:50.000) 27 SA, 1954), líklega vegna þess að gert var ráð fyrir að það hétu *Urriðavatn* eins og bærinn og talið óþarft að tvítaka nafnið. Þetta er sýnt á Mynd 2 sem sýnir útgáfu sama korts frá 1955.

Mynd 2. Hluti af herforingjaráðskorti frá 1955 (ÚÍ (1:50.000) 27 SA, 1955).

Býlið Urriðakot er fyrst nefnt, svo að vitað sé, í jarðaskiptabréfi frá 1563, þá nefnt *Aurriðakot* (DI 14:156) og metið á átta hundruð. Þá varð jörðin konungseign og er skráð þannig árið 1703 í Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns. Þar er það sagt vera hálfbýli „so kallað, því það hefur ekki fyrirsvar nema til helmings á móts við lögbýlisjarðir“ (*Jarðabók* 3:223).² Í *Jarðatali á Íslandi* frá 1847 eftir J. Johnsen kemur fram að Urriðakot sé meðal jarða sem seldar hafi verið úr konungseign síðan 1760 (Johnsen 1847:x, 92).

Á fyrri hluta 20. aldar bjó Guðmundur Jónsson (1866–1942) í Urriðakoti. Hann var fæddur þar en faðir hans hafði flutt þangað 1846. Guðmundur lét af búskap 1941 og um það leyti fór jörðin í eyði, en mun hafa verið nytjuð áfram frá Setbergi (Ragnheiður Traustadóttir og Rúna Knútsdóttir Tetzschner 2005:9, 2022:17). Árið 1944 breyttu sonarsynir Guðmundar, Alfreð og Kári Guðmundssynir, nafni býlisins í *Urriðavatn* að fengnu leyfi til þess frá örnefnanefnd (Skjalasafn örnefnanefndar). Um mitt ár 1946 var *Urriðavatn* síðan boðið til sölu³ og keypt af félögum í Oddfellow-reglunni sem síðar gáfu reglunni jörðina (Oddfellowar eignuðust Urriðavatn).

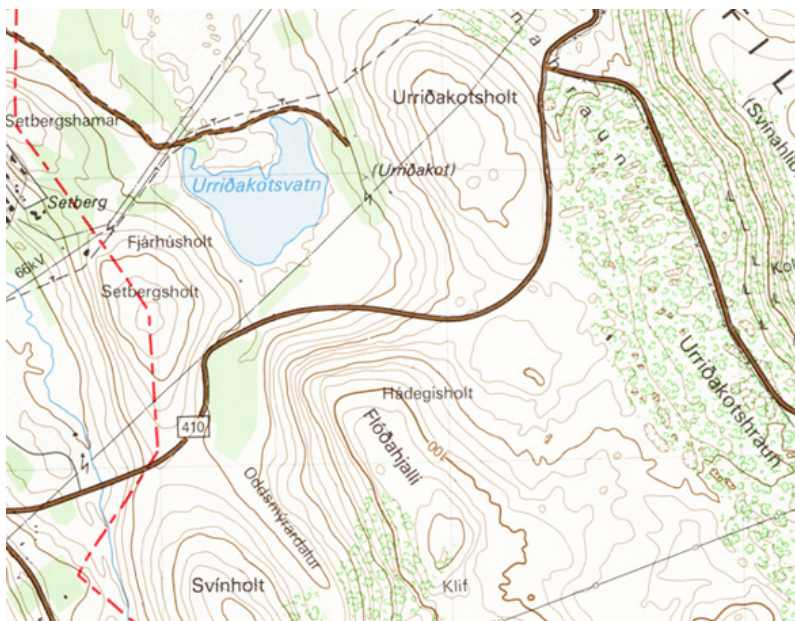
Viðbúið var að útgáfur opinberra korta frá því eftir miðja 20. öld sýndu nýja bæjarnafnið en óvæntara er að afleiddum nöfnum skuli hafa verið breytt til samræmis. Ef til vill hefur þeim sem annaðist nafnasetningu á herforingjaráðskortinu frá 1954 þótt ankannalegt að í nágrenni bæjarins *Urriðavatns* væri fjöldi nafna með fyrri liðinn *Urriðakots*-. Böndin berast að formanni örnefnanefndar á þessum tíma, Geir G. Zoëga (1885–1959), sem frá 1930 var einnig umboðsmaður ríkisstjórnarinnar í landmælingum gagnvart Dönnum og hafði umsjón með útgáfu dönsku landmælingastofnunarinnar (d. *Geodætisk Institut*) á uppdráttum af Íslandi. Hann varð síðan fyrsti forstöðumaður Landmælinga Íslands er þær urðu að sjálfstæðri stofnun 1956 (Sigurður Jóhannsson 1959, Ágúst Böðvarsson 1996:251).

Þessi nýja nafnaskipan var einnig tekin upp á svonefndum atlas-kortum, fyrst á kortablaði frá árinu 1958 og síðan í næstu fimm útgáfum þess til 1984 (*UÍ* (1:100.000) 27 Reykjavík). Í útgáfu frá árinu 1986 ber hins vegar svo við að aftur er tekið upp eldra nafn býlisins, þ.e. *Urriðakot*, en önnur nöfn haldast óbreytt: *Urriðavatnsholt*, *-hraun* og *-dalir*. Á kortinu er ekki sýnt nafn vatnsins sem líkt og áður sagði

² Með *fyrirsvari* er átt við skyldur sem hvíldu á lögbýlum, svo sem boðburður og ómagaflutningar auk greiðslu tíundar og annarra gjalda (Guðmundur Jónsson og Óskar Guðlaugsson 2024:171).

³ Auglýsing þess efnis birtist á bls. 7 í *Morgunblaðinu* 22. maí 1946.

hafði verið fellt niður þegar heiti býlisins var breytt í *Urriðavatn* á kortum. Sömu nöfn eru í síðustu útgáfum kortablaðsins frá 1995 og 2001.

Mynd 3. Hluti af staðfræðikorti frá 1988 (Staðfræðikort).

Árið 1988 gáfu Landmælingar Íslands út staðfræðikort í mælikvarðanum 1:25.000 með þessu svæði, sbr. Mynd 3. Þar er býlið nefnt *Urriðakot*, líkt og á atlaskortinu frá 1986, en einnig hafa afleidd nöfn verið færð í eldra horf: *Urriðakotsvatn*, *-holt* og *-hraun*. Árið 1992 barst LMÍ athugasemd við nöfnin á þessu korti þar sem lagt var til að breyta þeim í samræmi við atlaskort frá 1984 og fyrr þar sem bæjarnafnið er *Urriðavatn* og afleidd nöfn kennd við það. Leitað var til þáverandi formanns örnefnanefndar og forstöðumanns Örnefnastofnunar Þjóðminjasafns, Þórhalls Vilmundarsonar, sem áleit að ekki væri rétt að breyta öðrum nöfnum til samræmis við breytt bæjarnöfn. Árið 1994 ákváðu Landmælingar Íslands því að hafna tillögunni frá 1992. Afleiddu nöfnin skyldu vera eins og þau voru á elstu kortum: *Urriðakotsvatn*, *-holt* o.s.frv. (Skjalasafn Náttúrufræðistofnunar).⁴ En þrátt fyrir að LMÍ hafi þarna komist að þeirri niðurstöðu að opinbert heiti

⁴ Þrátt fyrir það voru reyndar nöfnin *Urriðavatnsholt*, *-hraun* og *-dalir* á atlaskortum sem gefin voru út 1996 og 2001 líkt og áður kom fram.

vatnsins skyldi vera *Urriðakotsvatn* var aðalnafninu af ókunnum ástæðum breytt í *Urriðavatn* árið 2004 og *Urriðakotsvatn* þá skráð sem hliðarmynd.

Á síðustu árum virðist *Urriðavatn* hafa fengið talsverða útbreiðslu og er til dæmis sú nafnmynd sem oftast birtist á vefsíðu sveitarfélagsins Garðabæjar (Garðabær). Þrátt fyrir það taldi höfundur réttast að fylgja áliti fyrrverandi formanns örnefnanefndar og niðurstöðu LMI frá 1994. Ekki virðast heimildir um annað en að fram á miðja 20. öld hafi vatnið verið kennt við *Urriðakot* og er til að mynda nefnt *Urriðakotsvatn* 1842 í lýsingu Garðaprestakalls eftir Árna Helgason stiftprófast (1777–1869) (Sýslu- og sókn. Gull., 123–127). Eins og fram hefur komið er þetta nafn einnig í fyrstu útgáfu korts herforingjaráðsins frá 1910. Í örnefnasafni Árnastofnunar eru þrjár örnefnaskrár um *Urriðakot*, allar skráðar eftir 1950, og er nafnið *Urriðakotsvatn* í þeim öllum. Í tveimur er það eina nafnið en í einni skrá eru einnig nöfnin *Urriðakotstjörn*, *Aurriðakotstjörn* og *Urriðavatn*. Aðeins ein skrá tilgreinir heimildarmann. Svanur Pálsson ritaði hana árið 1988 eftir frásögn móður sinnar, Guðbjargar Guðmundsdóttur, sem fæddist í *Urriðakoti* 1906 og bjó þar til 1939. Þar er einungis nafnið *Urriðakotsvatn* (örnefnaskrár *Urriðakots*).⁵

Að mati höfundar er rétt að hvetja til þess að gamla nafnið *Urriðakotsvatn* verði notað áfram, meðal annars til að halda á lofti minningunni um bæjarnafnið *Urriðakot* sem heimildir eru um frá 16. öld, en er þó að líkindum eldra. En varla miklu eldra því að *kota*-nöfn munu einungis vera þekkt frá 14. öld og síðar (Ólafur Lárusson 1960:644). Fyrir fram mætti ætla að skráning á nafninu *Urriðakotsvatn* í opinberan örnefnagrunn yrði til að styrkja stöðu þess, en raunar er óljóst hvort áhrif þess verði mikil þar sem tiltölulega fáir virðast þekkja örnefnagrunninn. Að vísu eru á Íslandi lög um að Náttúrufræðistofnun starfræki opinberan örnefnagrunn í samráði við Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum (sjá nánar Aðalstein Hákonarson 2024b) og mætti því búast við að stjórnvöld reyndu að stuðla að því að sem víðast væru notuð þau örnefni sem þar eru skráð. En í raun er þetta undir hælinn lagt. Áberandi er að sumar ríkisstofnanir og flest sveitarfélög veita á heimasíðum sínum aðgang að kortasjá Loftmynda ehf. þar sem örnefni eru í mörgum tilvikum frábrugðin opinberum nöfnum. Þannig er til að mynda nafnið *Urriðavatn* í kortasjám Garðabæjar (kortavefur Garðabæjar) og Orkustofnunar (kortasjá Orkustofnunar).

⁵ Í örnefnaskrá Setbergs koma fyrir nöfnin *Urriðakotsvatn* og *Urriðakotstjörn* (örnefnaskrár Setbergs).

Ástæða þess að nafninu *Urriðakot* var breytt í *Urriðavatn* á sínum tíma er vafalítið sú að merking orðsins *kot* þótti niðrandi. Fram eftir 20. öld var algengt að óskað væri eftir að breyta bæjarnöfnum sem þóttu óvirðuleg og eru *kota*-nöfn þar áberandi (sjá Þórhall Vilmundarson 1980:25–26). Í fundargerðabók örnefnanefndar má sjá að umrædd breyting var samþykkt á fundi 18. desember 1944.⁶ Í skjalasafni örnefnanefndar er ekki varðveitt umsókn Alfreðs og Kára Guðmunds-sona um breytinguna.⁷ Á bréf frá Stjórnarráðinu sem tengist henni hefur verið skrifað til minnis að breytingin hafi verið samþykkt og að *Urriðavatn* sé upphaflegt heiti býlisins (Skjalasafn örnefnanefndar). Það kann að vera rétt en verður þó ekki fullyrt með vissu.

Reyndar verður að teljast mjög líklegt að vatnið hafi í öndverðu verið nefnt *Urriðavatn* (Jón Jónsson 1994:46) og að sama skapi er ólíklegt að bærinn hafi frá byrjun heitið *Urriðakot*. Einkennilegt virðist að kenna bæ við fisktegund og má telja sennilegra að bæjarnafnið sé orðið til sem stytting úr heitinu *Urriðavatnaskot*. Vera kann að bærinn hafi í fyrstu borið sama nafn og vatnið, *Urriðavatn*, en liðnum *-kot* síðan verið bætt við. Miðliðurinn (*-vatns-*) hafi síðan fallið brott svo að úr varð *Urriðakot*. Loks hafa menn farið að kenna vatnið við býlið: *Urriðakotsvatn* (sjá fleiri dæmi um sams konar breytingar á örnefnum hjá Aðalsteini Hákonarsyni 2020). Nýlega hafa rannsóknir á bæjarstæði Urriðakots leitt í ljós að þar hefur verið bær frá landnámsöld (Ragnheiður Traustadóttir og Rúna Knútsdóttir Tetzschner 2022:17). Af því má ráða að ósennilegt er að bærinn hafi frá upphafi heitið *Urriðavatnaskot* því að ekki eru heimildir um liðinn *-kot* í örnefnum fyrr en á 14. öld (Ólafur Lárusson 1960:644). Því má telja líklegra – en þó ekki fullvíst – að bærinn hafi í öndverðu heitið *Urriðavatn*.

Opinber breyting bæjarnafnsins um miðja 20. öld hefur, líkt og greint var frá að framan, valdið óreglu í örnefnum í nágrenninu. Á kortum var býlið fyrst nefnt *Urriðakot*, síðar *Urriðavatn* og loks var aftur farið að nefna það *Urriðakot* þegar það hafði lengi verið í eyði.⁸

⁶ Ekki er rétt sem haldið er fram í *Örnefnum og leiðum í landi Garðabæjar* að Urriðavatn hafi verið „samþykkt sem heiti fyrir Urriðakotsvatn á fundi Örnefnanefndar 18. desember 1944“ (Guðlaugur R. Guðmundsson 2001:148). Einungis var um að ræða breytingu á nafni býlisins.

⁷ Í stöðluðum bréfum frá ráðuneyti til örnefnanefndar var á þessum tíma farið fram á að fylgigögnum með umsóknum um nafnbreytingar væri skilað aftur til ráðuneytisins að lokinni afgreiðslu (Skjalasafn örnefnanefndar).

⁸ Nafnbreytingin gerðist eftir að jörðin var farin í eyði. *Urriðavatn* var því aldrei (a.m.k. ekki á síðari öldum) heiti á eiginlegu býli og væri einkennilegt að vísa til eyðibýlisins með því nafni.

Afleidd nöfn eru ýmist í samræmi við eldra eða yngra heitið. Við þetta hefur síðan bæst að nýtt hverfi sem risið hefur á Urriðakotsholti er nefnt *Urriðaholt*. Er það einnig til marks um flóttu frá *kota*-nöfnum? Ekki endilega því að ef meginmáli hefði skipt að forðast orðið *kot* hefði mátt velja nafnið *Urriðavatnsholt* sem var ráðandi á kortum á síðari hluta 20. aldar. Vera kann að þrísamsettu nöfnin *Urriðavatnsholt* og *Urriðakotsholt* hafi einfaldlega ekki þótt nógu þjál og því hafi niðurstaðan hjá sveitarfélaginu orðið að fella niður einn lið og nefna hverfið *Urriðaholt*.⁹ Á sama hátt hefur verið kosið að kenna golfvöll Oddfellow-reglunnar hvorki við *Urriðavatn* né *Urriðakot* heldur heitir hann þess í stað *Urriðavöllur*.

3 Þormóðarhnúta

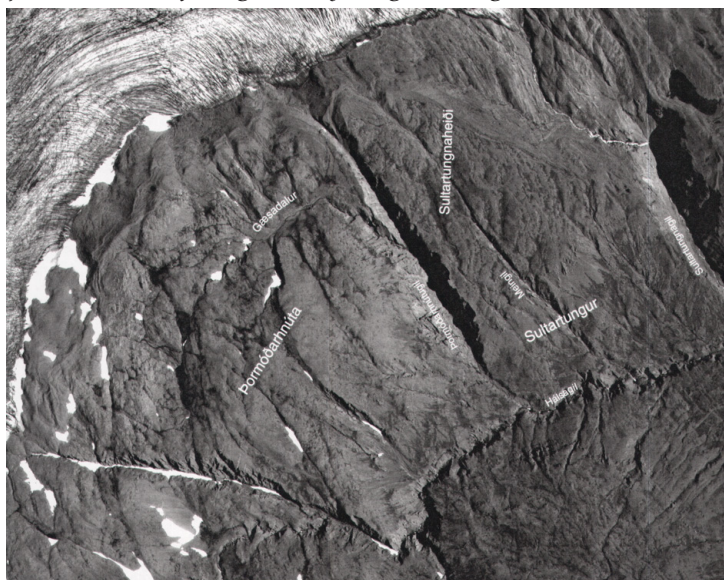
Árin 2018 og 2022 bárust Árnastofnun og Landmælingum Íslands (LMÍ) athugasemdir við staðsetningu örnefnisins *Þormóðarhnúta* inn af Staðardal í Suðursveit. Á þessum tíma var – og er ef til vill enn þá – tekist á fyrir dómstólum um landamerki jarðanna Kálfafellsstaðar og Borgarhafnar (Héraðsdómur Austurlands felldi dóm í málinu, nr. E-36/2017, hinn 4. desember 2023). Þegar fyrri athugasemdin barst árið 2018 vissi höfundur ekki að nafnið kæmi fyrir í landamerkjabréfum og var ókunnugt um deilurnar en hafði frétt af þeim þegar síðari athugasemdin barst í byrjun árs 2022.

Ekki er ætlunin hér að fjalla sérstaklega um landamerkjamálið. Þó er rétt að tæpa lauslega á því hvers vegna staðsetning *Þormóðarhnútu* skiptir máli. Í heimildum um landamerkin segir að Staðará ráði mörkum jarðanna. Í lýsingu Kálfafellsstaðarsóknar frá 1855 segir að áin renni á takmörkum Borgarhafnar og Kálfafellsstaðar; hún komi í tveimur kvíslum undan Staðarhálsnum sem renni saman þar skammt frá og síðan út í sjó þar sem heitir Þrándarós (Sýslu- og sókn. Skaft., 130). Í tveimur landamerkjabréfum frá 1922 og 1923 eru upptök árinna sögð vera á milli *Þormóðarhnútu* og Hálsatinds. Ekki virðist deilt um staðsetningu Hálsatinds en öðru máli gegnir um *Þormóðarhnútu*.

Það er ekki hlutverk þeirra sem starfa við opinberan örnefnagrunn að leysa landamerkjadeilur. Í þessu máli hafði annar deiluaðila í

⁹ Elsta dæmið um nafnið *Urriðaholt*, sem höfundi er kunnugt um, er í aðalskipulagi Garðabæjar 1995–2015, samkvæmt frétt í *Morgunblaðinu* í júní 1998. Nafnið er á korti sem fylgir fréttinni. Á kortinu er einnig nafnið *Urriðavatn* (Nýtt aðalskipulag Garðabæjar fyrir árin 1995–2015).

tvígang frumkvæði að því að gera athugasemdir við staðsetningu Þormóðarhnútu í örnefnagrunninum og mæltist í síðara skiptið til þess að hún yrði færð á ákveðinn stað. Í hvorugu tilfellinu lét hann þess getið að deilt væri um örnefnið. Höfundur leit svo á að í ljósi athugasemdanna bæri honum að rannsaka örnefnin og veita síðan LMÍ álit um staðsetningu þess, sbr. ákvæði 4. gr. þágildandi laga um landmælingar og kortagerð, nr. 103/2006, þar sem segir að LMÍ hafi það hlutverk að skrá, viðhalda og miðla örnefnagrunni í samráði við Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. Ekki er gert ráð fyrir að skráning örnefna í grunninum hafi beina þýðingu fyrir landamerkjамál. Jafnframt má benda á að samkvæmt 4. gr. laga um örnefni, nr. 22/2015, er hægt að skjóta ágreiningi um birtingu örnefnis í opinberum örnefnagrunni til örnefnanefndar sem skal þá veita rökstutt álit. Örnefnanefnd sker þó ekki úr um landamerkjadeilur, heldur verða deiluaðilar að leita til dómstóla ef þeir eru ósammála um staðsetningu örnefnis (Athugasemdir við lagafrumvarp þetta 2014. Sjá kafla 2: *Tílefni og nauðsyn lagasetningar*).

Mynd 4. Hluti af loftmynd sem Sigurgeir Skúlason skráði á örnefni 1994.

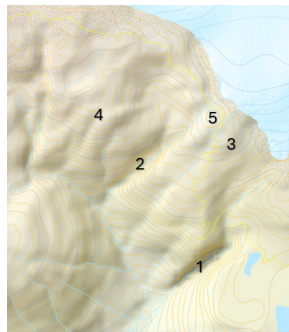
Árið 2018, þegar fyrri athugasemdin barst, var staðsetning Þormóðarhnútu miðuð við örnefnaskráningu Sigurgeirs Skúlasonar frá 1994. Hann hafði þá skráð örnefni víða í Austur-Skaftafellssýslu á

loftmyndir eftir vitnisburði heimildarmanna af svæðinu.¹⁰ Á *Mynd 4* er hluti af loftmynd sem sýnir hvar hann staðsetti *Þormóðarhnútu*. Líkt og sjá má eru ekki teiknaðir flákar (svæði sem örnefni ná yfir) á myndum Sigurgeirs. Þegar nafnið var fært í opinberan örnefnagrunn var það sett á svipaðan stað og á myndinni og síðar var dreginn hringur um nafnmyndina sem myndaði flákann (LMÍ 2018).

Athugasemdin um staðsetningu *Þormóðarhnútu* árið 2018 var þess efnis að rétt staðsetning væri framar,¹¹ þ.e. efst við jökulinn á svæði sem afmarkast af *Þormóðarhnútugili* að innan en *Sultartungnagili* að framan, sjá *Mynd 5*. Taldi sá sem athugasemdina gerði (skráð eftir símtali 26. júní 2018) að þetta mætti ráða af örnefnaskrá Stefáns Einarssonar um Borgarhöfn sem hann skráði eftir vitnisburði Skarphéðins Gíslasonar á Vagnstöðum árið 1961. Í henni segir:

Eyvindstungur (177) heita fyrir innan Þverárgil og ná inn að Sultartungnagili (178). Þar fyrir innan heita Sultartungur (179) og ná þær inn að jökli. Innst á þeim heitir Þormóðarhnúta (180), og Sultartungnaheiði (181) heitir efst við jökulinn milli *Þormóðarhnútu* og *Sultartungnagilsins*.

Staðsetning *Þormóðarhnútu* fyrir framan *Þormóðarhnútugil* er alllangt frá þeim stað sem heimildarmenn af svæðinu höfðu bent Sigurgeiri Skúlasyni á árið 1994, sbr. *Mynd 5*. Höfundur taldi árið 2018 ekki skýrt að örnefnaskráin benti á þennan stað og mælti þess vegna ekki með því að staðsetningunni yrði breytt.

Mynd 5. 1. Sultartungnagil. 2. Þormóðarhnútugil. 3. Sultartungnaheiði. 4. Þormóðarhnúta samkvæmt skráningu Sigurgeirs Skúlasonar 1994. 5. Þormóðarhnúta samkvæmt athugasemd frá 2018.

¹⁰ Loftmyndirnar eru varðveittar í örnefnasafni Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

¹¹ Á þessum slóðum eru táknin *inn* og *fram* notuð um afstöðu eftir endilöngum dalnum.

Í upphafi árs 2022 barst Landmælingum Íslands aftur athugasemd með ýtarlegri greinargerð frá sama aðila um staðsetningu örnefna á svæðinu, þ. á m. *Þormóðarhnútu*. Á þeim tíma var höfundur orðið kunnugt um landamerkjadeilurnar enda höfðu borist athugasemdir um annað örnefni á svæðinu, *Staðará*, frá öðrum aðila málsins. Athugasemdin 2022 barst með tölvupósti og var inntak hennar hvað *Þormóðarhnútu* snerti hið sama og árið 2018. Því var haldið fram að það þyrfti að „leiðrétta staðsetningu á Þormóðarhnútu“ sem í skeytinu var fullýrt að væri efst í Sultartungnaheiði (LMÍ 2022).

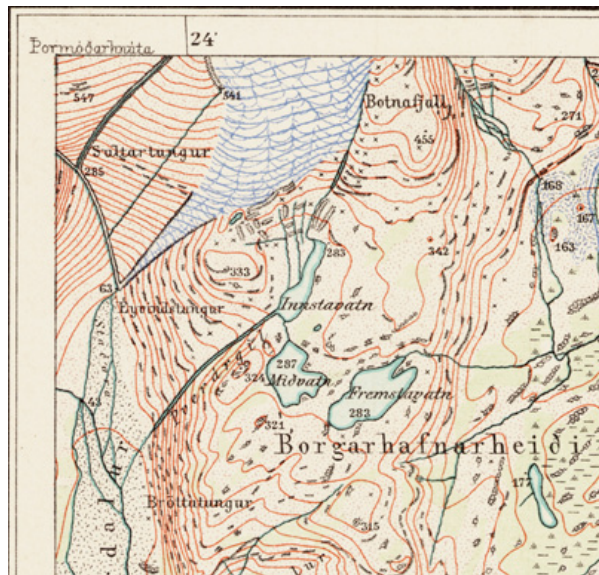
Staðurinn sem sagt var í athugasemdunum að væri hin eiginlega Þormóðarhnúta er tiltekinn fjallskollur ofarlega í Sultartungnaheiði. Síðari liður nafnsins, *-hnúta*, virðist benda til þess að nafnberinn sé ákveðið afmarkað kennileiti, sbr. merkingu nafnorðanna *hnúta* kvk. ‘gildasti hluti leggs við liðamót’ (*Íslensk orðabók*) og *hnútur* kk. Á hinn bóginn er vafasamt að treysta því í blindni að eftirliður örnefnis merki það sama (vísi til sams konar fyrirbæris) og samsvarandi samnafn. Í fyrrnefndum dómi Héraðsdóms Austurlands frá 4. desember 2023 í landamerkjamálinu kemur fram að dómkvöddum matsmanni hafi verið falið að svara því hvar Þormóðarhnúta væri staðsett. Af röksemdum matsmanns má ráða að hann hafi gert ráð fyrir að nafnið ætti við afmarkað kennileiti í fjalllendinu. Samkvæmt dóminum var endanlegt svar hans eftirfarandi:

Af áðurgreindum heimildum ráðið er er [svo] örnefnið Þormóðarhnúta staðsett sunnan undir hæstu brún Sultartungna, vestan við Gæsadall og norðan við Þormóðarhnútugil. (Héraðsdómur Austurlands 4. desember 2023 (nr. E-36/2017))

Með öðrum orðum var niðurstaða matsmanns sú að *Þormóðarhnúta* væri tiltekið kennileiti nokkurn veginn á þeim stað þar sem Sigurgeir Skúlason merkti örnefnið á loftmynd 1994. Svo virðist sem dómkvaddur matsmaður hafi þarna gengið til verks með fyrirframgefna hugmynd um það til hvers konar fyrirbæris *Þormóðarhnúta* vísaði og talið verkefnið, sem héraðsdómur hafði falið honum, felast í því að finna á tilteknu svæði álitlegan fjallskoll sem gæti heitið *Þormóðarhnúta*.

Þegar höfundur tók upp á nýjan leik rannsókn á *Þormóðarhnútu* í kjölfar athugasemdarinnar frá 2022, sem nú var ljóst að kom frá aðila landamerkjadeilunnar, þótti honum rétt að kanna hvar mótaðili teldi rétt að staðsetja örnefnið. Svar hans í tölvupósti var á þá leið að *Þormóðarhnúta* væri ekki tiltekinn fjallskollur heldur heildarnafn á fjallinu (Ónafngreindur 2022).

Ef texti örnefnaskrárinnar sem vitnað var til hér að framan er lesinn með þetta í huga virðist lýsingin raunar eiga betur við ef átt er við landsvæði en tiltekna fjallshnútu. Þormóðarhnúta er þar nefnd í samhengi við önnur örnefni sem eiga við um svæði: Eyvindstungur, Sultartungur og Sultartungnaheiði. Eins og fyrr sagði taldi sá sem gerði athugasemdirnar 2018 og 2022 að örnefnaskráin benti til þess að Þormóðarhnúta væri tiltekinn fjallskollur á Sultartungnaheiði, þ.e. efst á svæðinu á milli Þormóðarhnútugils og Sultartungnagils (sjá Mynd 5). Þessi ályktun virðist byggð á því að í setningunni *innst á þeim [Sultartungum] heitir Þormóðarhnúta* eigi áttatáknið *inn* við stefnu frá dalbotni stystu leið upp á fjall. Þetta fær tæplega staðist því að í örnefnaskránni eru táknin *inn* og *fram* iðulega notuð um afstöðu eftir endilöngum Staðardal og er það í samræmi við málvenju á þessu svæði (sjá Stefán Einarsson 1952:156), þ.e. í grófum dráttum merkir *inn* 'norður' og *fram* 'suður'. Dæmi um notkun áttatákna til að lýsa innbyrðis afstöðu örnefna eru nöfnin *Innstavatn* og *Fremstavatn* á Borgarhafnarheiði (sjá Mynd 6).

Mynd 6. Hluti af herforingjaráðskorti frá 1905 (Generalst. 97 NA, 1905).

Sultartungur eru, líkt og segir í örnefnaskránni, svæðið frá Sultartungnagili og inn eftir dalnum að jökli. Jafnframt segir þar að innsti hluti þeirra sé Þormóðarhnúta. Líklegt er að hún taki við innan Þormóðarhnútugils á sama hátt og Sultartungur eru inn af Sultar-

tungnagili, sbr. örnefnaskrána (sjá *Mynd 5*).¹² Þar sem talað er um staðsetningu *Sultartungnaheiðar* í örnefnaskránni er hún hins vegar sögð vera *efst* (ekki *innst*) við jökulinn á milli Þormóðarhnútu og Sultartungnagils. Loks má benda á að það að halda því fram að að Þormóðarhnúta sé á Sultartungaheiði kemur ekki vel heim við þau orð örnefnaskrárinnar að heiðin sé á milli Þormóðarhnútu og Sultartungnagils.

Líkt og fyrr segir var skráning *Þormóðarhnútu* á loftmynd Sigurgeirs Skúlasonar árið 1994 (*Mynd 4*) gerð eftir lýsingu heimildarmanna af svæðinu og passar þessi staðsetning ágætlega við lýsingu í örnefnaskrá Stefáns Einarssonar sem áður var vitnað til. Fram hefur komið að Sigurgeir afmarkaði ekki fláka fyrir örnefnin og á þessum tíma var heldur ekki farið að teikna fláka í örnefnagrunni LMÍ (það var ekki fyrr en árið 2010, LMÍ 2018). Samkvæmt upplýsingum frá Sigurgeiri lýstu heimildarmenn því landi sem örnefni áttu við og staðsetti hann nöfnin innan þess svæðis ef það var stórt (Sigurgeir Skúlason 2022). Elstu útgáfur herforingjaráðskorta birta *Þormóðarhnútu* en hún lendir þar á mörkum þriggja kortablaða (Generalst. 96 SA, 1905; 97 NV, 1905; 97 NA, 1905). Eitt þeirra er sýnt á *Mynd 6* að framan og annað á *Mynd 7* hér á eftir.

Mynd 7. Hluti af herforingjaráðskorti frá 1905 (Generalst. 96 SA, 1905).

¹² Nafnið *Þormóðarhnútugil* er ekki í örnefnaskrá Borgarhafnar.

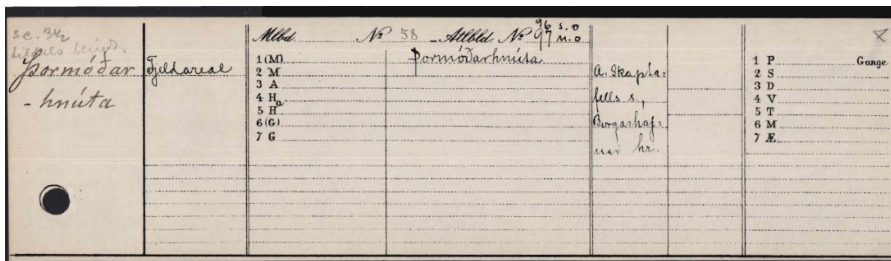
Augljóst er að ekki er ávallt unnt að greina nákvæmlega hvar tiltekinn staður er út frá því hvernig örnefni er merkt á landakort. En sú staðreynd að *Þormóðarhnúta* er birt á þremur kortablöðum virðist þó benda til þess að hún hafi verið talin fjalllendi fremur en stakur fjallskollur. Staðsetningin á þessum kortum mælir jafnframt gegn því að hún sé tiltekið kennileiti á þeim stað sem fullyrt var í fyrrgreindum athugasemdum frá 2018 og 2022. Ef *Þormóðarhnúta* væri í raun uppi á heiðinni á milli Sultartungnagils og Þormóðarhnútugils ætti hún að vera staðsett á kortablaðinu á *Mynd 6* og alls ekki sýnd á kortablaðinu á *Mynd 7*.

Fyrir um hálfum öðrum áratug voru frumteikningar að kortum danska herforingjaráðsins gerðar aðgengilegar á netinu (Söguleg kort Dana). Á *Mynd 8* er sýndur hluti af teikningu sem kortin á *Mynd 6* og *Mynd 7* byggjast á. Á slíkum teikningum eru örnefni merkt inn með númerum sem vísa í meðfylgjandi örnefnalista. Númer 53 á listanum er *Þormóðarhnúta*. Miðað við þessa staðsetningu er útilokað að um sé að ræða fjallskoll framan við Þormóðarhnútugil þar sem ein jökulárkvísl rennur í Staðará samkvæmt teikningunni.

Mynd 8. Hluti af frumteikningu herforingjaráðsins frá 1903. Talan 53 vísar í *Þormóðarhnútu* (Söguleg kort Dana).

Auk frumteikninganna er til safn af nafnaseðlum sem tengjast herforingjaráðskortunum. Hvert örnefni var skráð á stakan seðil og nafnaseðlar af hverju kortablaði festir saman í blokk (á dönsku kallast seðlarnir *navnebloksedler*). Á þá var hægt að skrá upplýsingar og athugasemdir sem m.a. gögnuðust við endurskoðun korta. Almennir virðast seðlarnir lítið hafa verið notaðir við síðari kortaútgáfur hér á landi og því eru á fæstum þeirra miklar upplýsingar. Þó er mikilsvert að yfirleitt hefur verið skráð tegund nafnbera (þ.e. hvers konar fyrirbæri nafnið á við, s.s. fjall, á, mýri eða bær) á dönsku. Þormóðarhnúta er á þremur kortablöðum og því á þremur nafnaseðlum. Á einum er nafnberi ekki skilgreindur en á hinum tveimur segir að um sé að ræða „Fjeldareal“ ‘fjallsvæði’ (sjá *Mynd 9*). Það sýnir að samkvæmt heimildum þeim sem landmælingamenn studdust við í upphafi 20. aldar var Þormóðarhnúta heildarheiti á fjalli en ekki nafn á stökum fjallstoppi.

Mynd 9. Úr safni nafnaseðla fyrir kortablað 97 NA Kálfafellsstaður – Borgarhöfn, útg. 1905 (Nafnaseðlar herforingjaráðsins).

Niðurstaðan í málinu var að mæla með óbreyttri staðsetningu Þormóðarhnútu í samræmi við skráningu Sigurgeirs Skúlasonar frá 1994.¹³ Hins vegar var flákinn stækkaður talsvert og látinn ná frá Þormóðarhnútugili og inn að jökli. Vert er að taka fram að nákvæm afmörkun fláka í þessu tilviki er vandasöm þar sem náttúruleg skil í landslaginu eru ekki fyrir hendi. Ef miðað er við Þormóðarhnútugil eru fremri mörk Þormóðarhnútu greinileg en hið sama á ekki við um innri mörkin sem verða því að teljast ónákvæm í örnefnagrunninum (hægt er að skoða staðsetninguna í *Örnefnasjá*).

¹³ Áður var þess getið að í dómi Héraðsdóms Austurlands frá 4. desember 2023 (mál nr. E-36/2017) kæmi fram að dómkvaddur matsmaður hefði gefið það álit að Þormóðarhnúta væri tiltekin stök fjallshnúta. Í niðurstöðu dómsins er þó gert ráð fyrir að Þormóðarhnúta sé heiti á fjalllendi líkt og hér er talið.

4 *Eystrilækur* eða *Eystri-Lækur*

Í október 2024 barst fyrirspurn frá Náttúrufræðistofnun um nafn á fossi í landi Krýsuvíkur. Hann myndast þar sem áin *Eystrilækur* (eða *Austarilækur*) fellur fram af Krýsuvíkurbergi. Ekki fundust heimildir um nafn á fossinum. Í örnefnagrunninum var nafn árinna ritað *Eystri-Lækur*, en hæpið virtist að sá ritháttur samræmdist reglum um ritun bandstriks í samsettum örnefnum. Árið 1957 samþykkti örnefnanefnd reglu þess efnis að ef síðari liður örnefnis er samnafn skuli ekki afmarka liði með bandstriki og einungis rita stóran staf í upphafi, t.a.m. *Syðribakki* og *Fornihvammur*. Sé síðari liðurinn sérnafn skuli hins vegar hafa bandstriki á milli liðanna og rita stóran staf í báðum liðum, t.a.m. *Stóra-Giljá* og *Syðri-Guðrúnarstaðir*. Þessi regla var tekin upp í auglýsingu menntamálaráðuneytisins um íslenska stafsetningu frá 1974 (sjá Þórhall Vilmundarson 1980:33–34 og Svavar Sigmundsson 2011:368).

Þórhallur Vilmundarson (1980:34) benti á að þessi regla orkaði tvímælis og bryti í mörgum tilvikum í bága við hefð:

Telja má rökrétt að rita *Stóri-Dalur* og *Litli-Dalur*, ef upphaflega er um að ræða í einum dal eina jörð með nafninu *Dalur*, sem síðar skiptist í tvær jarðir, en hins vegar *Stóridalur* og *Litlidalur*, ef um er að ræða tvo misstóra dali.

Árið 2001 samþykkti örnefnanefnd í samráði við Íslenska málnefnd að breyta reglunni í samræmi við það sjónarmið sem Þórhallur hafði vísað til. Meginreglan er nú að heimilt er að rita bæjarnöfn með bandstriki þótt síðari liðurinn sé til sem samnafn ef talið er ljóst að hann hafi stöðu sérnafns líkt og í dæmi Þórhalls (sjá Svavar Sigmundsson 2011:368, örnefnanefnd 2001 og greinar 1.2.4 b og 1.3.6.3 b í ritreglum).

Þessi undantekning á ekki við í tilfelli *Eystrilækjar* við Krýsuvík enda ekki bæjarnafn. Þar eru tveir lækir sem heita *Vestarilækur* og *Eystrilækur* (eða *Austarilækur*) og ljóst að rita skal þá án bandstriks samkvæmt fyrrgreindri reglu. Í örnefnagrunninum var skráð að myndin *Eystri-Lækur* væri fengin af korti og er því vert að skoða eldri kort. Í fyrstu útgáfu herforingjaraðskorts frá 1910 eru lækirnir (*Vestari-* og *Eystrilækur*) ekki nefndir (Generalst. 28 NA, 1910) en komin eru nöfn í yngri útgáfum frá 1950 og 1953 þar sem *Eystrilækur* er ritaður án bandstriks, sbr. kortið frá 1950 á *Mynd 10*.

Mynd 10. Hluti af herforingjaráðskorti frá 1950 (ÚÍ (1:50.000) 28 NA).

Hin svonefndu herforingjaráðskort voru kortablöð í mælikvarðanum 1:50.000 sem landmælingadeild herforingjaráðsins (da. *Generalstabens topografiske Afdeling*) útbjó í byrjun 20. aldar. Í þeirri lotu tókst að kortleggja um þriðjung landsins en þegar aftur var hafist handa á árunum 1919 og 1920 var ákveðið að útbúa kort í minni mælikvarða, 1:100.000, sem oft eru nefnd atlaskort, og var því verki lokið 1944. Í fyrstu útgáfu atlaskorts af þessu svæði frá 1944 er rithátturinn *Eystri-Lækur* (sjá Mynd 11) og einnig í næstu þremur útgáfum frá 1945, 1954 og 1955. Líkt og sést við samanburð á Mynd 10 og Mynd 11 er minna pláss fyrir nafnið á kortinu sem er í minni mælikvarða (1:100.000). Þar hefur þess vegna þurft að skipta því í tvennt til að koma því fyrir.

Mynd 11. Hluti af atlaskorti frá 1944 (ÚÍ (1:100.000) 28).

Mynd 12. Hluti af atlaskorti frá 1969 (ÚÍ (1:100.000) 28).

Líklegt virðist að bandstrikið hafi einungis átt að þjóna þessum tilgangi og að upphafsstafur síðari liðarins hafi verið hafður stór fyrir mistök. Í öllu falli hefur rithátturinn verið leiðréttur í útgáfu sama korts frá 1969 og er þar með litlum staf eins og sést á *Mynd 12*. Þessum rithætti er haldið í síðari útgáfum 1986 og 1990.

Skýringin á því að rithátturinn *Eystri-Lækur* var tekinn upp í opinberan örnefnagrunn er því að öllum líkindum sú að fyrirmyndin hafi verið atlaskort þar sem nafninu hafði verið skipt í tvennt til þess að koma því fyrir á kortablaðinu. Sá sem skráði í grunninn hefur þá annaðhvort stuðst við nýlega útgáfu með rithættinum „Eystri-lækur“ og talið stóran staf vanta í síðari liðinn eða tekið ritháttinn beint upp úr eldri útgáfu, þ.e. „Eystri-Lækur“.

Heimildir

- Aðalsteinn Hákonarson. 2020. „Fótur undir Fótarfæti“ og endurtekningar í örnefnum. Grein á heimasíðu Árnastofnunar. <https://www.arnastofnun.is/is/utgafa-og-gagnasofn/pistlar/fotur-undir-fotarfaeti-og-endurtekningar-i-ornefnum> (sótt í júní 2025).
- Aðalsteinn Hákonarson. 2024a. *Skjólborg og Skjaldborg – Högni og Högn – Sundhnúksgígar eða Sundhnúkagígar*. *Orð og tunga* 26:161–178.
- Aðalsteinn Hákonarson. 2024b. Opinber stafrænn örnefnagrunnur: skráning og hnitsetning örnefna og örnefnastýring. *Orð og tunga* 26:155–160.
- Athugasemdir við lagafrumvarp þetta. 2014. Frumvarp til laga um örnefni. (Lagt fyrir Alþingi á 144. löggjafarþingi 2014–2015.) <https://www.althingi.is/altext/144/s/0586.html> (sótt í júní 2025).
- Ágúst Böðvarsson. 1996. *Landmælingar og kortagerð Dana á Íslandi. Upphaf Landmælinga Íslands*. Reykjavík: Landmælingar Íslands.
- DI = *Diplomatarium Islandicum – Íslenzkt fornbréfasafn* 1–16. Kaupmannahöfn og Reykjavík: Hið íslenzka bókmenntafélag, 1857–1972.
- Garðabær. Vefsíða sveitarfélagsins Garðabæjar. www.gardabaer.is (sótt í júní 2025).
- Generalst. 27 SA = 27 SA *Reykjavík – Hafnarfjörður* (1:50.000). Kaupmannahöfn: Generalstabens topografiske Afdeling, 1910.
- Generalst. 28 NA = 28 NA *Krisuvík [svo] – Herðisarvík* (1:50.000). Kaupmannahöfn: Generalstabens topografiske Afdeling, 1910.
- Generalst. 96 SA = 96 SA *Heinaberg – Heinabergsfjöll* (1:50.000). Kaupmannahöfn: Generalstabens topografiske Afdeling, 1905.
- Generalst. 97 NA = 97 NA *Kálfafellsstaður – Borgarhöfn* (1:50.000). Generalstabens topografiske Afdeling, 1905.
- Generalst. 97 NV = 97 NV *Kálfafellsstaður – Reynivellir* (1:50.000). Generalstabens topografiske Afdeling, 1905.

- Guðlaugur R. Guðmundsson. 2001. *Örnefni og leiðir í landi Garðabæjar*. Safn til sögu Garðabæjar 3. Garðabær: Garðabær.
- Guðmundur Jónsson og Óskar Guðlaugsson. 2024. Jarðir, býli og bústaðir. Í: Guðmundur Jónsson (ritstj.). *Ástand Íslands um 1700. Lífshættir í bændasamfélagi*, bls. 169–205. Reykjavík: Sögufélag.
- Héraðsdómur Austurlands 4. desember 2023 (E-36/2017).
- Íslensk orðabók. 2007. 4. útg. Möður Árnason (ritstj.). Reykjavík: Edda.
- Jarðabók 3 = *Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*. 3. bindi. Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafjelag í Kaupmannahöfn, 1923–1924.
- Johnsen, J. 1847. *Jarðatal á Íslandi*. Kaupmannahöfn: J. Johnsen.
- Jón Jónsson. 1994. *Frá fjöru til fjalls*. Safn til sögu Garðabæjar [2]. Garðabær: Garðabær.
- Kortasjá Orkustofnunar: <https://orkustofnun.is/upplýsingar/kortasja> (sótt í júní 2025).
- Kortavefur Garðabæjar: <https://www.map.is/gardabaer/> (sótt í júní 2025).
- LMÍ 2018 = Landmælingar Íslands. 2018. Tölvupóstur, 23. október.
- LMÍ 2022 = Landmælingar Íslands. 2022. Tölvupóstur, 26. janúar.
- Lög um landmælingar og kortagerð nr. 103/2006. <https://www.althingi.is/lagas/154a/2006103.html> (sótt í júní 2025).
- Lög um örnefni nr. 22/2015. <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2015022.html> (sótt í júní 2025).
- Nafnaseðlar herforingjaráðsins. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Nýtt aðalskipulag Garðabæjar fyrir árin 1995–2015. 1998. *Morgunblaðið*, 10. júní.
- Oddfellowar eignuðust Urriðavatn. E.d. *Urriðaholt*. <https://urridaholt.is/sagan/oddfellowar-eignudust-urridavatn> (sótt í júní 2025).
- Ólafur Lárusson. 1960. Gårðnavne. Island. Í: Jakob Benediktsson og Magnús Már Lárusson (ritstj.). *Kulturhistorisk leksikon for nordisk middelalder* 5, bls. 642–645. Reykjavík: Bókaverzlun Ísafoldar.
- Ónafngreindur. 2022. Tölvupóstur, 30. janúar.
- Ragnheiður Traustadóttir og Rúna Knútsdóttir Tetzschner. 2005. Fornleifaskráning vegna deiliskipulags á Urriðaholti í Garðabæ. Rannsóknaskýrslur. Byggðasafn Skagfirðinga.
- Ragnheiður Traustadóttir og Rúna Knútsdóttir Tetzschner. 2022. Urriðakotsdalir. Fornleifaskráning vegna deiliskipulags. Antikva.
- Ritreglur. *Auglýsing um setningu íslenskra ritreglna* nr. 695/2016 og 800/2018 með leiðréttingum. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum. <https://ritreglur.arnastofnun.is/> (sótt í júní 2025).
- Sigurður Jóhannsson. 1959. Vegamálastjóri í nær 40 ár. *Morgunblaðið*, 9. janúar.
- Sigurgeir Skúlason. 2022. Tölvupóstur, 22. maí.
- Skjalasafn örnefnanefndar. Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.
- Skjalasafn Náttúrufræðistofnunar. Náttúrufræðistofnun.

- Staðfræðikort = Staðfræðikort (1:25.000). Elliðavatn 1613 III SV. [Reykjavík:] Landmælingar Íslands, 1988.
- Stefán Einarsson. 1952. Áttatáknanir í íslenzku nú á dögum. *Skírnir* 126:153–167.
- Svavar Sigmundsson. 2011. Örnefni. Í: Jóhannes B. Sigtryggsson (ritstj.). *Handbók um íslensku*, bls. 367–378. Reykjavík: JPV útgáfa.
- Sýslu- og sókn. Gull. = *Gullbringu- og Kjósarsýsla: Sýslu- og sóknalýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839–1855*. Ný útg. Guðlaugur R. Guðmundsson og Svavar Sigmundsson (útg.). Reykjavík: Sögufélag, 2007.
- Sýslu- og sókn. Skaft. = *Skaftafellssýsla. Sýslu- og sóknalýsingar hins íslenska bókmenntafélags 1839–1873*. Jón Aðalsteinn Jónsson og Svavar Sigmundsson (útg.). Reykjavík: Sögufélag, 1997.
- Söguleg kort Dana. Lag í kortasjá Landmælinga Íslands sem sýnir frumteikningar herforingjaráðs- og atlaskorta: <https://kortasja.lmi.is> (sótt í júní 2025).
- UÍ (1:50.000) 27 SA = *Uppdráttur Íslands* (1:50.000). 27 SA Reykjavík – Hafnarfjörður. Reykjavík og Kaupmannahöfn: Geodætisk Institut, 1935; Kaupmannahöfn: Geodætisk Institut, 1954, 1955.
- UÍ (1:100.000) 27 = *Uppdráttur Íslands* (1:100.000). *Blað 27 Reykjavík*. Kaupmannahöfn: Geodætisk Institut, 1944, 1945, 1958; Kaupmannahöfn: Landmælingar Íslands með leyfi frá Geodætisk Institut, 1966, 1972; útgáfustaðar ekki getið: Landmælingar Íslands 1977, 1980, 1984, 1986, 1995, 2001.
- UÍ (1:50.000) 28 NA = *Uppdráttur Íslands* (1:50.000). 28 NA *Krisuvík* [svo]. Kaupmannahöfn: Geodætisk Institut, 1950, 1953.
- UÍ (1:100.000) 28 = *Uppdráttur Íslands* (1:100.000). *Blað 28. Krisuvík*. Kaupmannahöfn: Geodætisk Institut, 1944, 1945, 1954, 1955; Kaupmannahöfn: Landmælingar Íslands með leyfi frá Geodætisk Institut, 1969; útgáfustaðar ekki getið: Landmælingar Íslands 1986, 1990.
- Þórhallur Vilmundarson. 1980. Nýnefni og örnefnavernd á Íslandi. *Grímnir* 1:24–36.
- Örnefnanefnd. Ársskýrsla fyrir árið 2001. <https://www.arnastofnun.is/is/arsskyrslur-ornefnanefndar> (sótt í júní 2025).
- Örnefnasjá. Náttúrufræðistofnun. <https://ornefnasja.lmi.is> (sótt í júní 2025).
- Örnefnaskrár. Örnefnasafn Stofnunar Árna Magnússonar í íslenskum fræðum.

Lykilorð

örnefni, landakort, örnefnagrunnur, örnefnastýring

Keywords

place names, geographical maps, official place-name database, place-name standardisation

Abstract

The article presents the results of three studies undertaken to resolve actual questions that arose in connection with work on standardising place names in the national place-name database of Iceland. The three studies illustrate some of the many and varied kinds of issues that need to be addressed in the process of place-name standardisation.

*Aðalsteinn Hákonarson
rannsóknaraðjunkt
Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum
Eddu, Arngrímsgötu 5, IS-107
adalsteinn.hakonarson@arnastofnun.is*